

## NARRATIVE STRUCTURE IN HO ANH THAI'S NOVEL “VAN GOGH PAINTINGS BOUGHT FOR BURNING”

### KẾT CẤU TRẦN THUẬT TRONG TIỂU THUYẾT “TRANH VAN GOGH MUA ĐỂ ĐỐT” CỦA HỒ ANH THÁI

**Nguyễn Thị Lệ Duyên**

Lớp Cao học Lí Luận văn học, Khoa Ngữ văn  
Trường Đại học sư phạm Huế, Đại học Huế

**ABSTRACT:** *Ho Anh Thai is a modern writer who always has a sense of literary innovation. In his journey to experiment with new ways of writing in the novel genre, he has many companions. However, he did not step on worn-out footprints but made his own mark with many unique, new and diverse creations. His novel, Van Gogh paintings bought for burning, is a work that not only has profound and topical value, but also clearly shows the innovations of narrative art through the use of specific techniques as an attempt to reform the genre art. One of the factors contributing to that success is the way the text structure is organized. The article delves into the forms of fragmented and assembled structures; bilinear, intertextual and detective structure to further clarify the artistic values in the writer's novel world.*

**Keywords:** *Van Gogh paintings bought for burning, narrative structure, fragmented structure, bilinear, intertextual, pseudo-detective.*

**TÓM TẮT:** Hồ Anh Thái là nhà văn hiện đại luôn có ý thức cách tân văn học. Trong hành trình thử nghiệm những cách viết mới mẻ ở thể loại tiểu thuyết, anh có rất nhiều người bạn đồng hành. Tuy vậy, anh đã không giẫm lên những dấu chân mòn mà tạo được dấu ấn của riêng mình với nhiều sáng tạo vừa độc đáo, mới mẻ vừa rất đa dạng. Tiểu thuyết **Tranh Van Gogh mua để đốt** của anh là một tác phẩm không chỉ có giá trị nội dung sâu sắc, mang tính thời sự mà còn thể hiện rõ nét những đổi mới của nghệ thuật trần thuật qua việc vận dụng những thủ pháp đặc thù như một nỗ lực cách tân nghệ thuật thể loại. Một trong những yếu tố góp phần tạo nên thành công ấy, chính là cách thức tổ chức kết cấu văn bản. Bài viết đi sâu khám phá các hình thức kết cấu phân mảnh, lắp ghép, song tuyến, liên văn bản và kết cấu trình thám để từ đó làm rõ thêm các giá trị nghệ thuật trong thế giới tiểu thuyết của nhà văn.

**Từ khóa:** *Tranh Van Gogh mua để đốt, kết cấu trần thuật, phân mảnh, song tuyến, liên văn bản, giả trình thám.*

#### 1. MỞ ĐẦU

Kết cấu trần thuật là sự tổ chức, sắp xếp, liên kết các yếu tố hình thức trong một truyện kể để tạo thành một chỉnh thể tác phẩm nghệ thuật theo một nguyên tắc nhất định. “Kết cấu gắn kết các yếu tố của hình

thức và phối thuộc chúng với tư tưởng. Các quy luật của kết cấu là kết quả của nhận thức thẩm mỹ, phản ánh những liên hệ bề sâu của thực tại. Kết cấu có tính nội dung độc lập, các phương thức và thủ pháp kết cấu sẽ cải biến và đào sâu hàm nghĩa của

*cái được mô tả”.*

[2, tr.167].

Hồ Anh Thái là nhà văn hiện đại luôn có sự tìm tòi, thể nghiệm những hình thức nghệ thuật mới trong các sáng tác của mình. Nguyễn Đăng Điệp đã từng đánh giá về ông: *“lao động cật lực trên từng con chữ như một nhà văn chuyên nghiệp với một vốn văn hóa dày dặn, Hồ Anh Thái không rơi vào một tình trạng tự thỏa mãn mà không tìm cách bứt phá trên cơ sở kiến tạo những kiến trúc mới mẻ, táo bạo”* [9]. Đọc tiểu thuyết của Hồ Anh Thái, độc giả được thưởng thức những tác phẩm đầy “tính văn đề” về nội dung, đa dạng và linh hoạt về kết cấu. Trên cơ sở phát triển và đổi mới những hình thức kết cấu trong các tác phẩm trước đó, đến *Tranh Van Gogh mua để đốt*, chúng ta tiếp tục thấy được sự “cao tay” của Hồ Anh Thái trong việc vận dụng những hình thức kết cấu sáng tạo đa dạng, góp phần thể hiện rõ những trăn trở, chiêm nghiệm về cuộc sống, về con người của nhà văn.

## 2. NỘI DUNG

### 2.1. Kết cấu phân mảnh, lắp ghép

*“Kết cấu phân mảnh là kiểu kết cấu thay vì duy trì tính thống nhất của cốt truyện trong trình tự thời gian và nhân quả của chuỗi sự kiện gắn với hành động của nhân vật chính thì tự sự tan vỡ thành một chuỗi lắp ghép các phân đoạn, các “mảnh vỡ” của cuộc đời nhân vật chính; thay vì triển khai tự sự bám vào “Cuộc phiêu lưu của nhân vật”, nhà văn lại biến tự sự trở thành một “cuộc phiêu lưu của cái viết”, nghĩa là sự chắp ghép ngẫu nhiên những mảnh vỡ - những sự kiện phân tán rời rạc* [5, tr.121]. Tự sự trong hình thức phân mảnh là yếu tố quan trọng nhất giúp nhà văn mô tả thế giới *“Trong phong cách cô đúc, tối giản, tạo khoảng trống cho người đọc tham dự vào*

*câu chuyện, tránh được sự vung vãi của ngôn từ* [8, tr.100]. Nhìn từ quan điểm này, tác phẩm *Tranh Van Gogh mua để đốt* có kiểu kết cấu phân mảnh, lắp ghép.

Trước hết, về mặt hình thức, xem xét ở kết cấu bề mặt, kết cấu phân mảnh của tiểu thuyết thể hiện ở việc phân chia văn bản truyện thành những đoạn nhỏ làm cho cốt truyện của tác phẩm bị nhấn chìm trong chuỗi lắp ghép miên man của tự sự. Trong *Tranh Van Gogh mua để đốt*, với 321 trang truyện, văn bản bị xé nhỏ vỡ vụn thành 44 đoạn dài ngắn khác nhau, được gọi tên bằng 44 tiêu đề, tương tự như 44 màn kịch trong một vở kịch, 44 mảnh ghép trong trong một bức tranh hội họa đặc sắc, đa nghĩa:

*Đống lửa đằng sau nhà - Tường trình - Cuộn thứ ba - Nghi lại càng nghi - Nhật một thứ không còn giá trị - Bức tranh che chuồng gà - Tránh được lửa lại rơi vào lửa - Giao dịch nào cũng phải sinh lãi - Chạch và chuồn - Vào vòng khoanh đỏ... Chón đông người hay vắng người - Chạy trời không khỏi nắng...* (Trích dẫn có lược bỏ).

Dấu hiệu thứ hai của kết cấu phân mảnh được thể hiện ở chỗ trên nền chỉnh thể truyện kể của tác phẩm có sự lắp ghép những phân mảnh rời rạc, đứt đoạn của hệ thống sự kiện. Như trên đã nói, 44 đoạn của tiểu thuyết được gọi tên bằng 44 tiêu đề. Mỗi tiêu đề nêu lên nội dung của đoạn đó hoặc liên quan đến một chi tiết, sự kiện trong nội dung của đoạn nhưng người đọc chỉ có thể hiểu được tên tiêu đề sau khi đọc hết nội dung. Nhìn vào tiêu đề của đoạn, người ta không thể đoán định được nó nói về vấn đề gì, viết về nhân vật nào. Giữa các tiêu đề, các đoạn, nhiều khi cũng không liên quan đến nhau. Bằng cách di chuyển điểm nhìn, hoán đổi người kể chuyện, mỗi đoạn sẽ viết về một nội dung, một nhân vật khác

biệt. Đoạn này không hẳn là hệ quả của đoạn kia và đoạn sau chưa hẳn là sự việc tiếp nối của đoạn trước, sự việc của đoạn trước chưa hẳn xảy ra trước sự việc của đoạn sau... và cứ như vậy 44 mảnh ghép vụn vỡ, xáo trộn từ nhân vật, sự kiện đến không gian, thời gian đứt đoạn, gián cách. Người đọc như bơi trong một mê cung, mạng lưới rối rắm và đọc xong phải nhặt nhanh, lắp ghép lại từng mảnh, từng mảnh một mới có thể hiểu hết về nhân vật, về sự kiện mà nhà văn đang đề cập đến trong *Tranh Van Gogh mua để đốt*.

Đề tạo nên bức tranh rộng lớn của cuộc sống, ngoài các sự kiện, sự việc còn có những mảnh ghép từ các nhân vật. Cuộc đời của mỗi nhân vật cũng không phải được kể tuần tự từ đầu đến cuối mà được kể bằng các mảnh ghép khác nhau, không theo trật tự thời gian hay không gian. Trên mỗi phần của tiểu thuyết ta bắt gặp từng mảnh đời đứt gãy, chông gai của nhân vật. Không có quan hệ nhân quả, từng mảnh đời phân tán vào kí ức lộn xộn, chấp nối rời rạc qua lời kể của người kể chuyện. Để hiểu được về từng nhân vật, người đọc phải chơi trò “xếp hình tìm ý”.

Với hình thức kết cấu phân mảnh, lắp ghép, hiện thực cuộc sống hiện đại đã hiện ra như nó vốn có - một hiện thực không hoàn kết với “*những mảnh vỡ, có sự đan xen giữa cái cao cả và thấp hèn, cái tốt và cái xấu, cái trong sạch và tăm tối. Mỗi cuộc đời là những mảnh vỡ không hoàn thiện*” [4, tr.98]. Khám phá tác phẩm, người đọc được tiếp xúc với nhiều “mảnh vỡ”, nhiều “mảnh đời” để từ đó có cái nhìn trọn vẹn, hoàn chỉnh hơn về một thế giới xô bồ, ngổn ngang lẫn lộn thiện - ác, trắng - đen, thật - giả...

## 2.2. Kết cấu song tuyến

Nếu tiểu thuyết truyền thống chú trọng kết cấu đơn tuyến thì tiểu thuyết hiện đại hướng đến kết cấu song tuyến. Nhiều tuyến truyện cùng tồn tại và chạy song song trong một tác phẩm là đặc điểm riêng của kiểu kết cấu này. Trong *Tranh Van Gogh mua để đốt*, tác giả đã lựa chọn kiểu kết cấu song tuyến để thể hiện sự “*bứt phá trên cơ sở kiến tạo những kiến trúc mới mẻ, táo bạo*”.

Truyện kể được bắt đầu bằng sự kiện nhân vật Sếp quyết định đốt bức họa “Chân dung bác sĩ Ga chet” nên đã sai chị bếp ôm một đồng giấy tờ, trong đó có bức tranh sơn dầu đi hỏa thiêu trong một đồng lửa lớn. Những tưởng bức tranh đã được định đoạt số phận thì nó lại bỗng dung biến mất. Cách mở đầu câu chuyện này đã tạo ra hai nghi vấn: Vì sao bức tranh quý giá của một thiên tài lại bị đem ra đốt? Nó không bị đốt thì nó đã đi đâu trong suốt câu chuyện được kể? Hay nói cách khác, lí do xuất hiện của truyện kể là gì và kết cục của truyện kể ra sao. Đó chính là điểm mấu chốt, là nguyên nhân tạo ra hai tuyến truyện chính song hành cùng nhau phát triển. Cùng một vấn đề, cùng một trục nhưng tại thời điểm bức tranh biến mất, trục chính đã bị chia đôi thành hai câu chuyện được kể song song. Một tuyến, gắn với nhân vật Sếp, quay ngược trở về quá khứ để làm rõ nguyên nhân bức tranh bị đốt và một tuyến gắn với nhân vật anh đi tiếp tới tương lai, truy tìm thứ đã mất và nhân vật cô gái - người đóng vai trò cuối cùng định đoạt số phận của bức tranh.

Trên hai tuyến chính gắn với ba nhân vật chính liên quan đến trục chính của truyện kể, tác phẩm lại tiếp tục phân chia thành các tuyến nhỏ hơn liên quan đến các nhân vật này. Liên quan đến sếp là câu

chuyện về cuộc đời lưu lạc chìm nổi của sếp, cuộc đời lăm thẳm trầm bi kịch của cha sếp, cuộc đời của cô gái được bắt về làm diễn viên và “vô tình” trở thành con nuôi của sếp, là chị bếp... Liên quan đến nhân vật anh là câu chuyện về một tổng biên tập với tấm lòng nhiều trắc ẩn, câu chuyện về đứa con không bao giờ biết đau, chuyện về một phóng viên nhiếp ảnh “chửi dân hay nhất”, về một phó tổng biên tập “điệp viên nằm vùng lộ nhất”, câu chuyện gia đình anh bạn hai vợ chồng công nhân, chuyện anh người Mỹ nghiên cứu Việt Nam học...

### 2.3. Kết cấu liên văn bản

Tiểu thuyết là một ống kính vạn hoa chứa trong mình muôn hình vạn trạng những cảnh đời và con người khác nhau. Với dung lượng không giới hạn, tiểu thuyết luôn có tham vọng ôm trọn trong mình mọi vấn đề của cuộc sống, từ những nét tinh tế bí ẩn trong tâm hồn con người đến những bức tranh quy mô của xã hội; từ văn hóa, văn nghệ đến chính trị, đạo đức, quân sự, kinh tế, triết học, từ những tông màu giới hạn trong hội họa đến vô vàn những màu sắc và âm thanh của thiên nhiên... Để làm được điều này tiểu thuyết buộc phải dung nạp trong mình mọi thể loại, mọi lĩnh vực, mọi kiểu ngôn ngữ. Là nhà văn luôn đi tiên phong trong việc nỗ lực cách tân tiểu thuyết, trong hành trình sáng tạo của mình, Hồ Anh Thái đã vận dụng rất hiệu quả hình thức kết cấu liên văn bản. Tác phẩm *Tranh Van Gogh mua để đốt* thể hiện rất rõ loại kết cấu này.

Hình thức kết cấu liên văn bản trong *Tranh Van Gogh mua để đốt* trước hết được thể hiện ở “dấu vết” của những văn bản văn học khác đã tồn tại từ trước. Đó là các dạng thức trích dẫn, cắt dán, mượn văn, ám chỉ các kiểu văn bản, một hình thức

trích dẫn và chuyển vị văn bản. Những dấu vết này được xem như thành phần nằm ngoài cốt truyện nhưng không “dư thừa” mà giúp mở rộng những “giới hạn” của không gian tự sự. Tiểu thuyết *Tranh Van Gogh mua để đốt* thể hiện rất rõ dạng thức kết cấu này. Có lúc tác giả trích dẫn nguyên văn văn bản, lúc ám chỉ một chi tiết trong tác phẩm khác, lúc lại đưa nhân vật từ tác phẩm khác vào tác phẩm này. Ở đoạn truyện kể về khả năng “đặc biệt” siêu nhiên của cô diễn viên không thể đọc được kịch bản nhưng lại có thể đọc được chữ, đọc được từng câu chuyện trong những cuốn sách trắng tinh, không có chữ, tác phẩm đã trích nguyên văn những dòng đầu tiên của chương đầu tác phẩm *Đức phật, nàng Savitri và tôi* của chính Hồ Anh Thái. Ở một đoạn khác, trong cảnh sếp mời các nghệ sĩ tới nhà để làm lễ đặt tên tranh cho những bức tranh của cô gái, chúng ta nhận thấy có sự xuất hiện của nhân vật họa sĩ trồng chuối trong tác phẩm *Mười lẻ một đêm*, cũng của tác giả *Tranh Van Gogh mua để đốt*: “Gọi là họa sĩ trồng chuối vì anh ta chuyên tập yoga, có động tác dốc đầu, quần áo trên người thì cởi mở theo kiểu cởi hết ra, mở hết ra, dốc ngược đầu trồng cây chuối thì có quả chuối hột trở ra ở chỗ lưng chừng” [6, tr.283]. Liên văn bản trong nội tại sáng tác của Hồ Anh Thái biểu hiện ở nhiều cấp độ khác nhau, từ đó các tác phẩm được kết nối, tạo ra một không gian liên văn bản rộng lớn, tạo ra tính đối thoại giữa các văn bản, giữa các nhân vật, mở ra những trường nghĩa vô tận ngoài tầm kiểm soát của nhà văn. Đặt trong mối tương tác liên văn bản với các tác phẩm khác thông qua trò chơi “xuyên văn bản”, ta thấy được sự nỗ lực của tác giả trong việc kết nối những quan niệm, những tư tưởng ở các tác phẩm



khác nhau. Đó cũng là yếu tố tạo nên tính liên chủ đề trong sáng tác của Hồ Anh Thái.

Không chỉ có sự liên kết với các văn bản nội tại của Hồ Anh Thái, tác phẩm còn có sự liên văn bản với các sáng tác của các tác giả khác. Chúng ta hãy đọc lại một đoạn trong phần truyện kể về nhân vật trong bộ phim của anh giám đốc: “*Có người không thành nhà văn nhưng lại thành nhân vật của nhà văn, như anh bạn chuyển ngành sang làm khí tượng, một mình bám trụ trên trạm khí tượng, quanh năm ngày tháng làm bạn với máy móc đo đạc và sương mù. Có khi cả tháng trời chỉ một mình một bóng, anh khí tượng thêm gặp người quá, anh chặt một cái cây cho nó đỡ ngang đường, một chuyến xe đến đấy buộc phải dừng lại...*” [6, tr.77]. Ai cũng có thể nhận ra đây là nhân vật được lấy từ hình mẫu anh thanh niên trong tác phẩm *Lặng lẽ Sa Pa* của Nguyễn Thành Long. Để nói về khả năng đặc biệt của cô diễn viên, tác giả đã tóm tắt và trích dẫn nguyên văn một đoạn trong tác phẩm *Qua Vadis* của Heryk Sienkie Wicz” do Nguyễn Hữu Dũng dịch. Trong buổi lễ đặt tên cho những bức tranh của cô gái, tác giả lại nhắc đến tác phẩm *Đại gia Gatsby* – cuốn tiểu thuyết khác thường, tuyệt đẹp, cấu trúc phức tạp song trên hết là giản dị” của nhà văn F.Scott Fitzgerald người Mỹ: “*Đành rằng rằng đồng phục trắng ở trong đám cưới là mô phỏng kiểu đại gia Gatsby, nhưng mà đồ trắng của Tây biển thành đám cưới trắng tuyền ở ta cứ thấy ghê ghê...*” [6, tr.284].

Sự xuất hiện của những tác phẩm khác trong cuốn tiểu thuyết này theo những cách khác nhau như đã có vai trò quan trọng việc đánh thức lớp tư duy nằm trong “bộ nhớ” của độc giả. Đó như những điểm giao cắt tạo ra những lối rẽ trong kết cấu tự sự, mở ra

những nội dung liên tưởng nằm ngoài chính thể nội tại của tác phẩm.

“*Từ trong tiềm năng thể loại, tiểu thuyết là một thể loại tự do, có khả năng tổng hợp, dung nạp những phong cách nghệ thuật của các văn bản thể loại khác nhau. Đây chính là cơ sở của sự liên văn bản về thể loại, giữa văn bản tiểu thuyết và văn bản các thể loại, các loại hình nghệ thuật và phi nghệ thuật, chính thống và không chính thống*”[10]. Điều này được thể hiện rất rõ trong *Tranh Van Gogh mua để đốt* qua dạng thức xuyên văn bản với nhiều loại hình, lĩnh vực khác như hội họa, âm nhạc, điện ảnh, tôn giáo, chính trị, văn hóa,...

Ngay từ nhan đề của tác phẩm, tác giả đã gợi dẫn người đọc đến với lĩnh vực hội họa qua tên của một họa sĩ nổi tiếng người Hà Lan - Vincent Van Gogh và bức tranh *Chân dung bác sĩ Gachet*. Tác phẩm còn liên văn bản với lĩnh vực âm nhạc khi trích nguyên văn lời bài hát *Làn da nâu* - một sáng tác của Nhật Đăng, nổi tiếng qua giọng hát của ca sĩ Phi Thanh Vân, để nói lên thú vui đặc biệt của chú cần vụ và cũng là để giễu nhại thứ âm nhạc vô bổ, thứ công nghệ giải trí nghèo nàn đang bần cùng hóa dân trí. Có đoạn tác giả cũng trích dẫn lời bài hát *Người mèo có chữ* của nhạc sĩ Huyền Trân như gợi lại phong cảnh hữu tình của núi rừng, những nét văn hóa đặc trưng của người Mèo. Đôi khi, tác giả không trích dẫn nguyên văn mà chỉ nhắc đến tên của các nhạc phẩm như *Khúc thánh ca Ave Maria*, *Khúc Cầu Siêu Requiem* của MoZart chỉ để nhại giễu kiểu học đòi đại gia Gasby mà tổ chức một đám cưới tuyền một màu trắng của một đại gia ở phố núi Đà Lạt.

Đọc *Tranh Van Gogh mua để đốt*, ta còn bắt gặp lĩnh vực điện ảnh qua tên

những bộ phim, những nghệ sĩ nổi tiếng như phim *Argo* - bộ phim nói về cuộc giải thoát con tim ở Iran năm 1979 đạt giải Oscar, bộ phim *Mặt nạ* với diễn viên Jim Carrey đề liên hệ với bộ mặt phẳng lặng như tĩnh vật của cô diễn viên; diễn viên Vương Gia Vệ - minh tinh màn bạc nổi tiếng một thời của Trung Quốc...

Tác phẩm còn mở mang thêm cho người đọc những vùng hiểu biết qua lĩnh vực tôn giáo khi nhắc đến Hỏa Giáo Zoroastrianism trong cuộc nói chuyện, thử thách của tỷ phú người Nhật với sếp; lĩnh vực chính trị qua giai thoại của chính trị gia, thủ tướng Đức Schroder...

Bên cạnh đó, kết cấu liên văn bản trong tác phẩm còn được thể hiện qua sự xâm lấn của các văn bản thuộc phong cách ngôn ngữ khác như văn bản hành chính ở phần tường trình của chị Bép và chú Cần vụ, phần kê khai tài sản trước khi vào nghị viện của Sếp. Và việc đan xen các lớp diễn ngôn - các tuyến truyện, tuyến nhân vật như đã nói ở phần kết cấu phía trên cũng có thể xem là một khía cạnh tạo nên tính liên văn bản của tiểu thuyết này.

Tóm lại, kết cấu liên văn bản với các yếu tố ngoài cốt truyện đã góp phần làm lạ hóa kết cấu trần thuật, tạo ra những tiếng nói khác nhau cho tác phẩm, mở rộng những trường nhìn, mở ra nhiều tầng lớp ý nghĩa đa thanh cho văn bản. Đó cũng là cách nhà văn “đối thoại”, luận giải những vấn đề từ quá khứ - hiện tại - tương lai. Về phía người đọc, khi tiếp xúc với văn bản, mỗi độc giả sẽ được đánh thức cả một kho kinh nghiệm, kiến thức, mở rộng thêm vốn hiểu biết trên rất nhiều lĩnh vực đồng thời sẽ phát huy được trí tưởng tượng, kích thích được khả năng đồng sáng tạo với tác giả.

## 2.4. Kết cấu giả trình thám

Kết cấu giả trình thám là hình thức mượn trình thám, giả vờ là trình thám để “giả cốt truyện” hoặc “giả nhân vật trình thám”. Trong các tác phẩm có hình thức kết cấu giả trình thám, việc truy tìm thủ phạm chỉ là cái cớ của câu chuyện, mục đích chính đằng sau đó là đan cài nhiều tuyến cốt truyện, nhiều chủ đề nhằm tái hiện sự hỗn độn của cuộc sống. Nói cách khác, đây là một hình thức nhại thể loại, một trong những đặc trưng cơ bản của văn học hậu hiện đại. Xem xét từ đặc điểm này, tiểu thuyết *Tranh Van Gogh mua để đốt* là tiểu thuyết có hình thức kết cấu “giả trình thám”.

Hình thức “giả trình thám” của tác phẩm này được thể hiện ngay trong chính nhan đề của cuốn tiểu thuyết. *Tranh Van Gogh mua để đốt*, tên tiểu thuyết như một kí hiệu phản đề, một mật mã trình thám. Vừa nghe tên tác phẩm, ai cũng ngạc nhiên, băn khoăn và sẽ ngay lập tức đặt ra những câu hỏi: Ai mua? Ai đốt? Vì sao mua rồi lại đốt? Sao lại đốt tranh Van Gogh? Sao lại hủy diệt nghệ thuật? Mã nhan đề đã hé lộ một tình huống có vấn đề, tình huống phạm tội, điều tra, truy tìm sự thật, kích thích một sự khám phá đối với những ai muốn biết rõ chân tướng sự việc, chân lí của câu chuyện.

Sau nhan đề, tiếp cận với diễn biến cốt truyện, chuyện bức tranh Van Gogh suýt bị đốt hai lần đã được kể lại như một truyện trình thám đan xen các lớp diễn ngôn trong tiểu thuyết. Câu chuyện bắt đầu bằng sự việc nhân vật anh - giám đốc truyền thông, ngồi trong phòng làm việc, nhìn ra cái bếp phía sau trang trại, thấy một đồng lửa đang cháy rực với cảnh khô, giấy vụn. Sau đó, anh bước ra khỏi phòng và phát hiện ra bức tranh sơn dầu mà sếp của anh đã cố tình sai

chị bếp đi đốt. Sự kiện đó đã mở đầu cho hai tuyến truyện song song cùng phát triển.

Thứ nhất, nhân vật anh, sau khi biết được giá trị của bức tranh, biết được sếp đã phải cất công lặn lội từ Đông Âu bay sang Nhật Bản để mua được bức tranh, bắt đầu đặt ra những nghi vấn, băn khoăn. Và trong suốt hành trình của câu chuyện, anh và người đọc cũng thật sự tò mò, mong một lời giải đáp cho câu hỏi: Vì sao sếp lại đốt bức tranh? Uẩn khúc nào khiến sếp phải tự tay tiêu hủy một báu vật quý giá mà anh ta đã phải đổ công, bỏ sức, vượt qua thử thách của tỷ phú người Nhật để có được? Anh tò mò, người đọc tò mò và tất cả chúng ta cùng hồi hộp theo dõi câu chuyện cũng chính là đi tìm đáp án cho câu trả lời ấy. Thứ hai, sau khi biết bức tranh chưa bị đốt nhưng đã biến mất, sếp đã đặt ra những nghi vấn. Sếp tra hỏi chị bếp, sếp nghi ngờ chú cần vụ, sếp thăm dò anh giám đốc, sếp truy tìm bức tranh.

Như vậy, kết cấu cốt truyện là một hành trình tìm kiếm. Đi theo nhân vật anh là hành trình người đọc tìm kiếm nguyên nhân để giải mã câu hỏi: Vì sao sếp lại muốn đốt bức tranh? Muốn hủy diệt nghệ thuật? Theo chân sếp, người đọc lại háo hức, tò mò đi tìm bức tranh đang ở đâu? nó đã bị đốt, bị bán hay đã lưu lạc chỗ nào? Đó là hai vấn đề đặt ra khiến câu chuyện trở nên hấp dẫn như một câu chuyện trinh thám cần một lời kết án cuối cùng. Thế nhưng, suốt hơn 300 trang truyện, khi người đọc còn tò mò theo dõi từng trang để tìm ra lời giải đáp cho hai vấn đề ấy thì tác giả lại tưởng như bỏ quên tất cả những điều cần phải nói để chỉ kể về biết bao nhiêu cuộc đời, nhưng con người, những câu chuyện không hề liên quan đến bức tranh. Phải đợi gần đến những trang cuối câu chuyện, người đọc mới vỡ lẽ ra:

sếp đốt bức tranh chỉ vì không muốn nó là cái “phốt” trên bước đường bước chân vào nghị viện của mình. Còn bức tranh nó vẫn nằm trên giá sách của nhà sếp, ngay gần bên sếp. Nó không bị bán lại, không mất đi, nó vẫn ở đó chỉ biến thành một dạng khác, một sắc màu khác. Thì ra hình thức cốt truyện trinh thám chỉ là giả, điều tác giả hướng tới không phải là việc đi tìm thủ phạm hay hiện vật bức tranh, cái tác giả muốn gửi gắm chính là một bức tranh đời với đầy đủ các dạng người; là những quan niệm về nghệ thuật, về nhân sinh, về thói đời.

### 3. KẾT LUẬN

Tiểu thuyết có nhiều hình thức kết cấu như đơn tuyến, đa tuyến, xuyên chuỗi, kết cấu không - thời gian, kết cấu tâm lí... Mỗi kiểu kết cấu đều có những ưu khuyết. Tùy thuộc vào sở trường, quan điểm, dụng ý... của mình mà mỗi nhà văn có cách lựa chọn hình thức kết cấu cho tác phẩm khác nhau. Hồ Anh Thái - *người mê chơi cấu trúc* (Nguyễn Đăng Điệp) là người luôn miệt mài tìm kiếm và thử nghiệm những kỹ thuật viết mới mẻ. Các tiểu thuyết của ông, đã và đang dần dần phá vỡ những hệ hình cũ với những thủ pháp, kỹ thuật truyền thống, “vượt rào” để tìm đến và định hình những kiểu kết cấu mới, tạo ra hiệu quả thẩm mỹ cao. Đó chính là những thành công đáng ghi nhận của nhà văn trong việc đổi mới hình thức kết cấu tiểu thuyết.

Trong tiểu thuyết *Tranh Van Gogh mua để đốt*, Hồ Anh Thái đã xây dựng các kiểu dạng kết cấu như: phân mảnh, lắp ghép, song tuyến, liên văn bản, giả trinh thám. Đây đều là những hình thức kết cấu mới mẻ, độc đáo của tiểu thuyết đương đại. Bản thân mỗi hình thức kết cấu đều không phải là sáng tạo của riêng Hồ Anh Thái bởi đó là những hình thức mà chúng ta cũng

từng bắt gặp trong một số tác phẩm của các tác giả khác. Đóng góp của tác giả chính là ở sự vận dụng và phối hợp một cách nhịp nhàng, uyển chuyển hầu hết những hình thức kết cấu mới mẻ nhất trong một cuốn tiểu thuyết với dung lượng không lớn. Sự phối hợp các hình thức kết cấu trong mạch trần thuật đã đem lại cho tác phẩm khả năng

dung chứa, thể hiện được nhiều nội dung sâu sắc. Đây cũng chính là những điểm đáng ghi nhận của Hồ Anh Thái trong phương diện đổi mới nghệ thuật trần thuật, thể hiện tài bút sắc sảo đến độ chín, thể hiện những tư tưởng, quan niệm tiến bộ của nhà văn về cuộc sống, con người, về nghệ thuật và nghệ sĩ đích thực.

## TÀI LIỆU THAM KHẢO

### Tiếng Việt:

- [1] Thái Phan Vàng Anh (2010), “Giọng điệu trần thuật trong tiểu thuyết Việt Nam đương đại”, *Tạp chí khoa học*, Đại học Huế, số 60.
- [2] Lại Nguyên Ân (2004), *150 thuật ngữ văn học*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [3] M.Bakhtin (1992), *Lý luận và thi pháp tiểu thuyết*, NXB Bộ Văn hóa Thông tin và Thể thao - Trường viết văn Nguyễn Du, Hà Nội.
- [4] Đặng Anh Đào (1994), “Tính chất hiện đại của tiểu thuyết”, *Tạp chí văn học* tháng 5/1994.
- [5] Trịnh Bá Đình (dịch) (2002), *Chủ nghĩa cấu trúc và văn học*, NXB Văn học.
- [6] Hồ Anh Thái (2018), *Tranh Van Gogh mua để đốt*, NXB Trẻ.

- [7] Bùi Việt Thắng (2000), *Bàn về tiểu thuyết*, NXB Văn hóa thông tin.

- [8] Hoàng Ngọc Tuấn (2003), *Chủ nghĩa hậu hiện đại - những vấn đề lý thuyết*, NXB Hội nhà văn.

### Website:

- [9] Nguyễn Đăng Điệp (2002), *Hồ Anh Thái, người mê chơi cấu trúc*, <http://www.talawas.org/talaDB/showFile.php?res=566&rb=0102>.
- [10] Nguyễn Văn Hùng (2013), *Liên văn bản thể loại và tính đối thoại trong tiểu thuyết lịch sử Việt Nam sau 1986*, <https://vongal153.wordpress.com/2012/12/07/lien-van-ban-the-loai-va-tinh-doi-thoai-trong-tieu-thuyet-lich-su-viet-nam-sau-1986-vhna>.

### Liên hệ:

#### Nguyễn Thị Lệ Duyên

Trường THPT Nguyễn Hữu Thận, Triệu Phong, Quảng Trị

Địa chỉ: Kiệt 20, Nguyễn Thiện Thuật, Đông Lương, Đông Hà, Quảng Trị

Email: [nguyenleduyen.thptnht@quangtri.edu.vn](mailto:nguyenleduyen.thptnht@quangtri.edu.vn)

Ngày nhận bài: 21/12/2021

Ngày gửi phản biện: 23/12/2021

Ngày duyệt đăng: 19/02/2022